

59. ročník matematické olympiády na středních školách

---

51. mezinárodní matematická olympiáda

In: Zdeněk Dvořák (editor); Karel Horák (editor); Daniel Král' (editor); Peter Novotný (editor); Martin Panák (editor); Jaromír Šimša (editor); Jaroslav Švrček (editor); Pavel Töpfer (editor): 59. ročník matematické olympiády na středních školách. Zpráva o řešení úloh ze soutěže konané ve školním roce 2009/2010. 51. mezinárodní matematická olympiáda. 22. mezinárodní olympiáda v informatice. (Czech). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. pp. 152–165.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/405202>

Terms of use:

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library <http://dml.cz>

51. mezinárodní matematická olympiáda

Padesátý první ročník Mezinárodní matematické olympiády se uskutečnil od 2. do 14. července 2010 v Kazachstánu. Olympiády se zúčastnilo 522 soutěžících z 98 zemí, méně než v předchozím roce.

České družstvo tvořili tito soutěžící: *David Klaška* z Gymnázia na tř. Kpt. Jaroše v Brně, *Radek Marciňa* z Gymnázia Christiana Dopplera v Praze, *Miroslav Olšák* z Gymnázia Buďánka v Praze, *Petr Ryšavý* z Gymnázia Jaroslava Heyrovského

v Praze, *Jáchym Sýkora* z Gymnázia Christiana Dopplera v Praze a *Tomáš Zeman* z Gymnázia Jana Keplera v Praze. Vedoucím českého družstva a zástupcem České republiky v mezinárodní jury byl dr. *Martin Panák* z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, jeho zástupcem a pedagogickým vedoucím byl dr. *Pavel Calábek* z Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Kazachstán je devátou největší zemí na světě (co se týče rozlohy) a organizátoři to dali účastníkům pocítit. Vedoucí jednotlivých národních družstev zahajovali program v městě Almaty (dříve Alma-Ata, do roku 1997 hlavní město Kazachstánu). Po výběru úloh a jejich překladu do národních jazyků následoval asi tisícikilometrový letecký přesun do současného hlavního města Astany. Tam proběhlo 5. července v Paláci nezávislosti slavnostní zahájení olympiády, kterého se zúčastnil i kazašský ministr školství a vědy *Zhanseit Tuimebayev*. Zahájení bylo velkolepé, ve stylu nám dobře známých estrád. Na pódiu se vystřídalo několik folklórních souborů oblečených v bohatých kazašských krojích, místní „folk-lór-metalová“ kapela a zpěvák se „zlatým hlasem“. Nechyběla společná píseň všech vystoupivších na závěr. Po zahájení následoval pro vedoucí

delegací půlhodinový přesun do hotelu. Pro soutěžící byl přesun osmihodinový (v autobusech), a to do dětského tábora Baldauren, ležícího v pěkném prostředí národního parku, asi 250 km od Astany. Již o půlnoci před soutěží se dostala většina řešitelů do svých pokojů, ti průbojnější pak dostali i večeri. Aby po takto náročném dni soutěžící náhodou nezaspali, zajistili organizátoři následujícího (prvního soutěžního) dne operativně budíček na půl sedmou, což se setkal s velkým ohlasem.

V Baldaurenu se konala i vlastní soutěž, která jako vždy probíhala ve dvou dnech, přičemž každý den soutěžící řešili během čtyř a půl hodiny tři úlohy. O bezpečnost soutěžících bylo výborně postaráno, tábor strážila policie a nikdo nesměl tam ani ven (k řešitelům nesměli ani pedagogičtí vedoucí, kteří byli ubytováni odděleně). Také podmínky měli řešitelé v podstatě stejné: všem byly odebrány vlastní rýsovací potřeby a každý z účastníků dostal od organizátorů pravítko a kružítko. Pravda, některá kružítká měla místo tradiční konstrukce s jednou špicí a jednou tuhou špice dvě, což někteří řešitelé nelibě nesli. Mnohým proto byla tato novátorská kružítká vyměněna za klasická. O těchto věcech se jury dozvíдалa na začátku obou soutěžních dní v době vyhrazené na otázky soutěžících (na jiných mezinárodních olympiádách bývá zvykem, že soutěžící pokládají zejména otázky související s textem soutěžních úloh).

Na této olympiádě došlo rovněž k výměně v čele Poradního výboru (Advisory Board) mezinárodní matematické olympiády, což je orgán, který zajišťuje fungování mezinárodní olympiády, zvláště pak jedná s těmi zeměmi, které mají o případné uspořádání této soutěže zájem. Kromě výměny řadových členů výboru nastala změna i v osobě předsedy: dlouholetého předsedu *Józsefa Pelikana* z Maďarska nahradil ruský matematik *Nazar Agachanov*.

Dva dny před ukončením olympiády vedoucí i účastníci společně navštívili „dostihové“ závodiště. Nicméně hlavním programem nebyly dostihy, ale vystoupení kazašské artistické skupiny, která na koních předváděla neuvěřitelné dovednosti. Zvláště srdce obdivovatelů krásy koní zaplesalo a zážitek z tohoto vystoupení dal zapomenout na předchozí příhody.

Slavnostní zakončení olympiády se neslo v podobném duchu jako zahájení, dostavil se však i kazašský premiér *Karim Massimov*. Na závěr byla slavnostně předána vlajka Mezinárodní matematické olympiády zástupcům hostitelské země příští olympiády. Ta proběhne v Amsterdamu v Nizozemí.

Ačkoliv české družstvo získalo v tomto roce celkem 84 bodů, což je jen o tři body méně než v roce předchozím, v celkovém pořadí zemí to stačilo

jen na 48. místo (proti čtyřicátému místu na 50. MMO), což nás i tak řadí do první poloviny soutěžního pole. V individuálním hodnocení dosáhli studenti David Klaška a Miroslav Olšák shodným bodovým ziskem na bronzové medaile, Radek Marciňa, Jáchym Sýkora a Tomáš Zeman získali čestná uznání udělovaná za alespoň jednu bezchybně vyřešenou úlohu. Všichni tři vyřešili bezchybně dokonce dvě úlohy, na bronzovou medaili jim však bohužel ještě jeden bod chyběl.

V tradičně sledovaném česko-slovenském duelu jsme tentokrát našim východním bratrům podlehli (umístili se na děleném 39. místě). Zejména stojí za zmínku výkon talentovaného Martina Vodičky z Košic, který coby patnáctiletý získal zlatou medaili.

Závěrem lze říci, že organizátoři vložili do pořádání olympiády nemalé úsilí a ještě více finančních prostředků, což bylo patrné doslova na každém kroku. Buď jak buď, tato olympiáda zanechala u všech účastníků hluboké zážitky, na které budou dlouho vzpomínat.

V následujícím přehledu můžete zjistit celkové absolutní pořadí jednotlivých účastníků českého a slovenského družstva:

Umístění	Body za úlohu						Body	Cena
	1	2	3	4	5	6		
175.–187. David Klaška	7	1	0	3	7	0	18	III.
267.–313. Radek Marciňa	7	0	0	7	0	0	14	HM
175.–187. Miroslav Olšák	7	2	0	2	7	0	18	III.
446.–461. Petr Ryšavý	6	0	0	0	0	0	6	
267.–313. Jáchym Sýkora	7	0	0	7	0	0	14	HM
267.–313. Tomáš Zeman	7	0	0	7	0	0	14	HM
Celkem	41	3	0	26	14	0	84	

Umístění	Body za úlohu						Body	Cena
	1	2	3	4	5	6		
200.–226. Ladislav Bačo	7	2	0	7	0	0	16	III.
314.–337. Martin Bachratý	7	3	0	3	0	0	13	HM
227.–266. Michal Hagara	7	0	0	7	1	0	15	III.
352.–366. Marián Horňák	7	1	0	3	0	0	11	HM
367.–386. Jakub Konečný	7	0	0	3	0	0	10	HM
42.–47. Martin Vodička	7	1	0	7	6	6	27	I.
Celkem	42	7	0	30	7	6	92	

V následující tabulce uvádíme neoficiální pořadí jednotlivých zemí.

	I	II	III	body		I	II	III	body
ČLR	6	0	0	197	Bělorusko	0	0	2	80
Rusko	4	2	0	169	Mongolsko	0	0	2	79
USA	3	3	0	168	Slovinsko	0	0	2	78
Korea	4	2	0	156	Srí Lanka	0	0	1	78
Kazachstán	3	2	0	148	Izrael (5)	0	1	1	76
Thajsko	1	5	0	148	Malajsie	0	1	1	75
Japonsko	2	3	0	141	Portugalsko	0	0	1	75
Turecko	1	3	2	139	Tádžikistán	0	1	0	73
Německo	1	3	2	138	Lotyšsko	0	0	2	72
Srbsko	1	3	2	135	JAR	0	0	2	69
Itálie	1	3	2	133	Makedonie	0	1	0	69
Vietnam	1	4	1	133	Bolívie	0	0	0	64
Kanada	2	1	2	129	Arménie	0	0	1	63
Maďarsko	2	2	1	129	Kypr	0	0	1	62
Austrálie	1	3	1	128	Estonsko	0	0	0	61
Írán	0	4	2	127	Kyrgyzstán	0	1	1	61
Rumunsko	2	1	2	127	Kolumbie (4)	0	0	3	60
Peru	1	3	1	124	Kambodža	0	0	0	58
Tchaj-wan	1	3	1	123	Maroko	0	0	1	55
Hongkong	1	2	3	121	Saudská Arábie	0	0	2	55
Bulharsko	1	2	3	118	Bangladéš (5)	0	0	1	54
Singapur	0	4	1	117	Pobřeží slonoviny (5)	0	1	0	54
Ukrajina	1	2	3	117	Island	0	0	0	53
<i>Polsko</i>	2	1	1	116	Finsko	0	0	1	52
Velká Británie	1	1	2	114	Švédsko	0	0	0	52
Uzbekistán	0	4	1	112	Filipíny (3)	0	1	0	45
Belgie	0	2	3	110	Norsko	0	0	0	41
Ázerbájdžán	0	3	2	109	Ekvádor	0	0	1	39
Nový Zéland	0	2	4	106	Trinidad a Tobago (5)	0	1	0	37
Francie	0	3	1	105	Portoriko (2)	1	0	0	34
Indonésie	0	1	4	105	Kostarika (3)	0	0	1	32
Chorvatsko	0	2	3	103	Panama (2)	0	0	2	32
Mexiko	0	1	4	102	Lucembursko (3)	0	0	0	31
Gruzie	0	2	2	101	Tunisko (2)	0	1	0	31
Brazílie	0	2	1	99	Sýrie	0	0	0	29
Indie	0	2	1	98	Nigérie (5)	0	0	1	27
Řecko	0	2	0	95	Kuba (1)	0	1	0	26
Nizozemsko	0	0	5	94	Paraguay (4)	0	0	0	26
Argentina	0	1	2	92	Salvádor (3)	0	0	0	25
Litva	0	1	3	92	Honduras (1)	0	1	0	21
Moldavsko	0	1	3	92	Pákistán (5)	0	0	0	19
<i>Slovensko</i>	1	0	2	92	Irsko	0	0	0	18
Švýcarsko	0	0	3	92	Venezuela (2)	0	0	0	16
Turkmenistán	0	1	2	91	Guatemala (2)	0	0	0	12
Dánsko	1	0	2	90	Albánie (4)	0	0	0	11
Španělsko	0	1	2	89	Bosna a Hercegovina (4)	0	0	0	8
Rakousko	1	0	1	87	Černá Hora (4)	0	0	0	7
<i>Česká republika</i>	0	0	2	84	Kuvajt (5)	0	0	0	2

Texty soutěžních úloh

(v závorce je uvedena země, která úlohu navrhla)

1. Určete všechny funkce $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ splňující

$$f(\lfloor x \rfloor y) = f(x) \lfloor f(y) \rfloor$$

pro libovolná reálná x, y . (Symbol $\lfloor z \rfloor$ značí největší celé číslo nepřevyšující z .) (Francie)

2. Nechť I je střed kružnice vepsané a k kružnice opsané trojúhelníku ABC . Nechť přímka AI protíná kružnici k v bodě D ($D \neq A$). Dále nechť na oblouku BDC je dán bod E a na straně BC bod F tak, že platí

$$|\sphericalangle BAF| = |\sphericalangle CAE| < \frac{1}{2} |\sphericalangle BAC|.$$

Konečně nechť G je středem úsečky IF . Dokažte, že průsečík přímek DG a EI leží na kružnici k . (Hongkong)

3. Nechť $\mathbb{N}$ je množina všech celých kladných čísel. Určete všechny funkce $g: \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ takové, že pro libovolná celá kladná m, n je číslo

$$(g(m) + n)(m + g(n))$$

druhou mocninou celého kladného čísla. (USA)

4. Uvnitř trojúhelníku ABC je dán bod P . Přímky AP , BP a CP protínají kružnici k opsanou trojúhelníku ABC po řadě v bodech K , L a M (různých od A , B , C). Tečna ke kružnici k v bodě C protíná přímku AB v bodě S . Dokažte, že pokud mají úsečky SC a SP stejnou délku, pak jsou stejně dlouhé i úsečky MK a ML . (Polsko)

5. V každé ze šesti schránek B_1, B_2, B_3, B_4, B_5 a B_6 je na počátku jedna mince. Se schránkami můžeme provádět následující dvě operace:

- 1) Vybrat neprázdnou schránku B_j , kde $1 \leq j \leq 5$, odebrat z ní jednu minci a přidat dvě mince do schránky B_{j+1} .
- 2) Vybrat neprázdnou schránku B_k , kde $1 \leq k \leq 4$, odebrat z ní jednu minci a navzájem vyměnit obsahy (případně prázdných) schránek B_{k+1} a B_{k+2} .

Rozhodněte, zda je možné pomocí konečného počtu těchto operací dosáhnout toho, aby schránky B_1, B_2, B_3, B_4 a B_5 byly prázdné a schránka B_6 obsahovala právě $2010^{2010^{2010}}$ mincí. (Připomínáme, že $a^{b^c} = a^{(b^c)}$.)

(Nizozemsko)

6. Je dána posloupnost $a_1, a_2, a_3, \dots$ kladných reálných čísel. Necht s je kladné celé číslo takové, že pro všechna $n > s$ platí

$$a_n = \max\{a_k + a_{n-k} : 1 \leq k \leq n-1\}.$$

Dokažte, že pak existují kladná celá N a l ($l \leq s$) taková, že $a_n = a_l + a_{n-l}$ pro všechna $n \geq N$. (Írán)

Řešení soutěžních úloh

1. Dosazením $x = 0$ do dané rovnosti po úpravě dostaneme

$$f(0) \cdot (1 - \lfloor f(y) \rfloor) = 0. \quad (1)$$

Rozebereme dva případy.

Jestliže $f(0) \neq 0$, pak z (1) plyne $\lfloor f(y) \rfloor = 1$ pro všechna $y \in \mathbb{R}$. Danou rovnost tak můžeme přepsat do tvaru

$$f(\lfloor x \rfloor y) = f(x) \quad \text{pro všechna } x, y \in \mathbb{R}$$

a po dosazení $y = 0$ získáme $f(x) = f(0)$ pro všechna $x \in \mathbb{R}$. Funkce f je tedy konstantní a vzhledem k rovnosti $\lfloor f(y) \rfloor = 1$ to musí být konstanta z intervalu $(1, 2)$. Snadno ověříme, že všechny funkce $f(x) = c$ pro $1 \leq c < 2$ vyhovují.

Předpokládejme dále, že $f(0) = 0$. Dosazením $x = a$, $y = a$, přičemž $0 < a < 1$, dostaneme

$$0 = f(0) = f(\lfloor a \rfloor a) = f(a) \lfloor f(a) \rfloor.$$

Jestliže $f(a) \neq 0$, je $\lfloor f(a) \rfloor = 0$, a po dosazení $x = 1$, $y = a$ do dané rovnosti vyjde $f(a) = f(1) \lfloor f(a) \rfloor = 0$, což je spor. Je tudíž $f(a) = 0$ pro všechna $0 \leq a < 1$.

Necht z je libovolné reálné číslo. Zřejmě existuje celé číslo m takové, že $0 \leq z/m < 1$.¹ Dosazením $x = m$, $y = z/m$ do původní rovnosti s využitím předchozího poznatku pro každé $z \in \mathbb{R}$ dostaneme

$$f(z) = f\left(m \cdot \frac{z}{m}\right) = f\left(\lfloor m \rfloor \cdot \frac{z}{m}\right) = f(m) \cdot \left\lfloor f\left(\frac{z}{m}\right) \right\rfloor = 0.$$

Je tedy $f(x) = 0$ a snadno se přesvědčíme, že tato funkce vyhovuje.

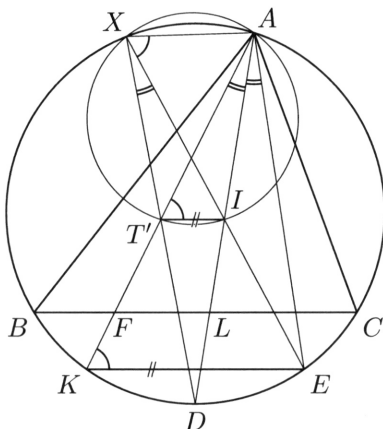
Závěr. Vyhovují jen konstantní funkce $f(x) = c$, přičemž $c = 0$ nebo $c \in (1, 2)$.

¹ Stačí m zvolit se stejným znaménkem jako z a v absolutní hodnotě větší než z .

což znamená, že $TI \parallel FL$. Odtud vzhledem k rovnoběžnosti $BC \parallel KE$ plyne $TI \parallel KE$.

Průsečík přímky EI s kružnicí k (různý od E) označme X a průsečík přímek DX a AF označme T' (obr. 53). Protože AD je osou úhlu BAC a úhly BAF , CAE mají podle zadání stejnou velikost, je

Obr. 53

také $|\sphericalangle KAD| = |\sphericalangle DAE|$. Z rovnosti obvodových úhlů nad tětivou DE máme $|\sphericalangle DAE| = |\sphericalangle DXE|$, proto

$$|\sphericalangle T'AI| = |\sphericalangle KAD| = |\sphericalangle DAE| = |\sphericalangle DXE| = |\sphericalangle T'XI|,$$

a tak body T' , I , A , X leží na jedné kružnici. Z obvodových úhlů nad tětivami IA a EA potom plyne

$$|\sphericalangle AT'I| = |\sphericalangle AXI| = |\sphericalangle AXE| = |\sphericalangle AKE|,$$

odkud $T'I \parallel KE$.

Rovnoběžka s přímkou KE procházející bodem I však může protínat přímkou AF jen v jednom bodě. Proto je $T = T'$, přímka DG je totožná s DT' a bod X leží na přímkách DG , EI i na kružnici k , čímž je úloha vyřešena.

3. Všechny funkce tvaru $g(n) = n + c$, kde c je nezáporné celé číslo, vyhovují, protože tehdy $(g(m) + n)(m + g(n)) = (m + n + c)^2$. Dokážeme, že žádná jiná funkce nevyhovuje. Použijeme při tom následující tvrzení:

Jestliže p je prvočíslo, k, l jsou přirozené čísla a $p \mid g(k) - g(l)$, pak $p \mid k - l$.

Předpokládejme nejprve, že $p^2 \mid g(k) - g(l)$. Potom $g(l) = g(k) + p^2a$ pro nějaké celé číslo a . Vezměme dostatečně velké přirozené číslo d (takové, že $pd > \max\{g(k), g(l)\}$), které není násobkem p , a položíme $n = pd - g(k)$. Čísla

$$n + g(k) = pd \quad \text{a} \quad n + g(l) = pd + (g(l) - g(k)) = p(d + pa)$$

jsou obě násobkem p , ale nejsou dělitelná p^2 . Podle zadání jsou obě čísla $(g(k) + n)(g(n) + k)$ i $(g(l) + n)(g(n) + l)$ čtverce, a protože jsou to násobky p , musejí být dělitelná číslem p^2 . Odtud plyne, že oba činitele $g(n) + k, g(n) + l$ musejí být násobky p , tedy

$$p \mid (g(n) + k) - (g(n) + l) = k - l.$$

Zbývá případ, kdy $p \mid g(k) - g(l)$ a zároveň $p^2 \nmid g(k) - g(l)$. Vezměme stejné d a položíme $n = p^3d - g(k)$. Potom je $g(k) + n = p^3d$ dělitelné číslem p^3 (ne však p^4) a $g(l) + n = p^3d + (g(l) - g(k))$ je dělitelné číslem p (ne však p^2). Analogicky proto dostáváme, že čísla $g(n) + k, g(n) + l$ musejí být násobky p a $p \mid k - l$. Tím je naše úvodní tvrzení dokázáno.

Vraťme se k zadané úloze. Předpokládejme, že $g(k) = g(l)$ pro nějaká $k, l \in \mathbb{N}$. Podle uvedeného tvrzení je potom $k - l$ dělitelné libovolným prvočíslem, což je možné jedině v případě $k = l$. Funkce g je tudíž prostá.

Podívejme se nyní na čísla $g(k)$ a $g(k+1)$. Protože číslo $(k+1) - k = 1$ není dělitelné žádným prvočíslem, nemůže mít podle uvedeného tvrzení žádného prvočinitele ani číslo $g(k+1) - g(k)$, takže

$$|g(k+1) - g(k)| = 1.$$

Označme $g(2) - g(1) = q \in \{-1, 1\}$. Dokážeme matematickou indukcí, že $g(n) = g(1) + (n-1)q$. Pro $n = 1, 2$ to triviálně platí. Podle indukčního předpokladu pak pro $n > 1$ máme

$$g(n+1) = g(n) \pm q = g(1) + (n-1)q \pm q = \begin{cases} g(1) + nq, \\ g(1) + (n-2)q. \end{cases}$$

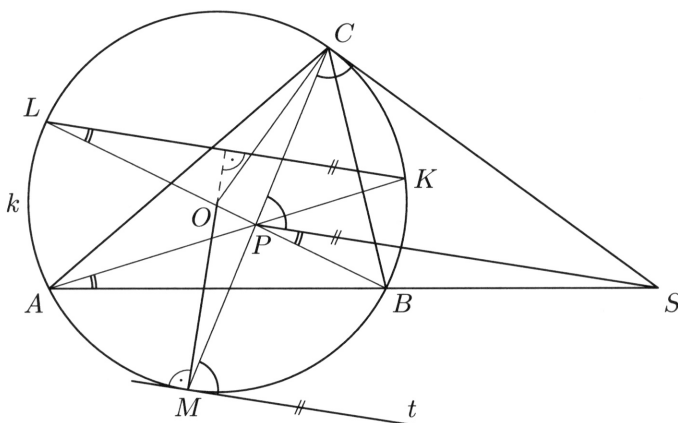
Protože $g(n+1) \neq g(n-1) = g(1) + (n-2)q$, je jedinou možností $g(n+1) = g(1) + nq$ a důkaz indukci je hotov.

Je tedy $g(n) = g(1) + (n-1)q$. Určitě však $q \neq -1$, jinak bychom totiž pro $n \geq g(1) + 1$ dostali $g(n) \leq 0$, což není možné. Je tedy $q = 1$ a $g(n) = g(1) + n - 1 = n + c$, přičemž $c = g(1) - 1 \geq 0$.

4. Bez újmy na obecnosti nechť bod S leží na polopřímce AB . Z mocnosti bodu S ke kružnici k plyne $|SB| \cdot |SA| = |SC|^2 = |SP|^2$, odkud vychází $|SB| : |SP| = |SP| : |SA|$. Trojúhelníky SBP , SPA jsou tedy podobné (úhel při vrcholu S mají společný a odpovídající strany svírající tento úhel mají délky ve stejném poměru). Z této podobnosti a z vlastností obvodových úhlů nad tětivou BK (obr. 54) máme dohromady³

$$|\sphericalangle SPB| = |\sphericalangle SAP| = |\sphericalangle BAK| = |\sphericalangle BLK|,$$

což znamená rovnoběžnost přímk LK , PS .

Obr. 54

Označme O střed kružnice k . Tečny t a CS kružnice k vedené krajními body tětivy MC zřejmě svírají s MC úhly stejných velikostí⁴ (obr. 54). Stejnou velikost má však i úhel CPS , neboť trojúhelník CPS je podle zadání rovnoramenný. Ze souhlasných úhlů tak dostáváme $PS \parallel t$. Dohromady máme

$$LK \parallel PS \parallel t \perp OM.$$

Tětiva LK je tedy kolmá na poloměr OM kružnice k , z čehož už přímo plyne $|ML| = |MK|$.

³ Rovnost $|\sphericalangle SPB| = |\sphericalangle SAP|$ můžeme odůvodnit i takto: Protože $|SB| \cdot |SA| = |SP|^2$, z mocnosti bodu S ke kružnici opsané trojúhelníku ABP plyne, že SP je tečnou této kružnice. Rovnost úhlů SPB a SAP je tedy rovností úsekového a obvodového úhlu, jež oba přísluší tětivě BP této kružnice.

⁴ Jsou to doplňky do 90° k úhlům při základně rovnoramenného trojúhelníku MCO .

5. Odpověď na otázku ze zadání je „Ano“. Ukážeme, jak postupovat, abychom dosáhli ve schránkách požadovaného počtu mincí. Pro jednoduchost budeme každou konkrétní situaci, tj. kolik se právě nalézá mincí v jednotlivých schránkách, označovat šesticí čísel (každé z čísel bude odpovídat počtu mincí v příslušné schránce).

Na začátku tedy máme šesticí $(1, 1, 1, 1, 1, 1)$ (v každé schránce je jedna mince). Posloupností dovolených operací chceme dosáhnout šesticí $(0, 0, 0, 0, 0, 2010^{2010^{2010}})$. Nejdříve připomeňme, co přesně s mincemi dovolené operace činí. První operací vybereme ze schránky jednu minci, tu „rozdvojíme“ a obě vzniklé mince dáme do schránky vpravo. Při druhé operaci vybereme ze schránky jednu minci, tu „zahodíme“ a vyměníme obsah dvou schránek nalézajících se bezprostředně vpravo od schránky, z níž jsme minci vybrali.

Postupovat můžeme například následovně. Nejdříve použijeme první operaci na 5. schránku (v 5. schránce tedy jedna mince ubude a do 6. dvě přibudou):

$$(1, 1, 1, 1, 1, 1) \rightarrow (1, 1, 1, 1, 0, 3).$$

Nyní použijeme druhou operaci na 4. schránku, odebereme tedy minci ze 4. schránky a vyměníme mince mezi 5. a 6. schránkou:

$$(1, 1, 1, 1, 0, 3) \rightarrow (1, 1, 1, 0, 3, 0).$$

Totéž postupně zopakujeme pro 3., 2. a 1. schránku (ubereme minci a vyměníme obsah schránek napravo):

$$(1, 1, 1, 0, 3, 0) \rightarrow (1, 1, 0, 3, 0, 0) \rightarrow (1, 0, 3, 0, 0, 0) \rightarrow (0, 3, 0, 0, 0, 0).$$

Tak se nám podařilo vyprázdnit všechny schránky až na jednu, kde zůstaly tři mince. Protože chceme do jediné schránky dostat „obrovský“ počet mincí, ukážeme nyní, jak dosáhnout většího počtu mincí v jediné neprázdné schránce (necháváme na čtenáři, aby ověřil, že jde o dovolené operace):

$$\begin{aligned} (0, 3, 0, 0, 0, 0) &\rightarrow (0, 2, 2, 0, 0, 0) \rightarrow (0, 2, 1, 2, 0, 0) \rightarrow (0, 2, 0, 4, 0, 0) \rightarrow \\ &\rightarrow (0, 1, 4, 0, 0, 0) \rightarrow (0, 1, 3, 2, 0, 0) \rightarrow (0, 1, 3, 1, 2, 0) \rightarrow (0, 1, 3, 0, 4, 0) \rightarrow \\ &\rightarrow (0, 1, 2, 4, 0, 0) \rightarrow (0, 1, 2, 3, 2, 0) \rightarrow (0, 1, 2, 2, 4, 0) \rightarrow (0, 1, 2, 1, 6, 0) \rightarrow \\ &\rightarrow (0, 1, 2, 0, 8, 0) \rightarrow (0, 1, 1, 8, 0, 0) \rightarrow (0, 1, 1, 7, 2, 0) \rightarrow (0, 1, 1, 6, 4, 0) \rightarrow \\ &\rightarrow (0, 1, 1, 5, 6, 0) \rightarrow (0, 1, 1, 4, 8, 0) \rightarrow (0, 1, 1, 3, 10, 0) \rightarrow \\ &\rightarrow (0, 1, 1, 2, 12, 0) \rightarrow (0, 1, 1, 1, 14, 0) \rightarrow (0, 1, 1, 0, 16, 0) \rightarrow \\ &\rightarrow (0, 1, 0, 16, 0, 0) \rightarrow (0, 0, 16, 0, 0, 0). \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} & (a, 0, 0) \rightarrow (a-1, 2, 0) \Rightarrow (a-1, 0, 4) \rightarrow (a-2, 4, 0) \Rightarrow \\ & \Rightarrow (a-2, 0, 8) \rightarrow (a-3, 8, 0) \Rightarrow (a-3, 0, 16) \rightarrow (a-4, 16, 0) \Rightarrow \\ & \Rightarrow (a-4, 0, 32) \rightarrow (a-5, 32, 0) \Rightarrow \dots \rightarrow (a-(a-1), 2^{a-1}, 0) \Rightarrow \\ & \Rightarrow (a-(a-1), 0, 2^a) \rightarrow (a-a, 2^a, 0) = (0, 2^a, 0). \end{aligned}$$
[illegible]
$$P_1 = 2, \quad P_2 = 2^2 = 4, \quad P_3 = 2^{2^2} = 2^4 = 16, \quad P_4 = 2^{2^{2^2}} = 2^{16} = 65\,536$$

163

následovně:

$$\begin{aligned}
 A = 2010^{2010^{2010}} &< 2048^{2010^{2010}} = (2^{11})^{2010^{2010}} = 2^{11 \cdot 2010^{2010}} < \\
 &< 2^{2010 \cdot 2010^{2010}} = 2^{2010^{2011}} < 2^{2048^{2011}} = 2^{(2^{11})^{2011}} = 2^{2^{11 \cdot 2011}} = \\
 &= 2^{2^{22 \cdot 121}} < 2^{2^{32 \cdot 768}} = 2^{2^{2^{15}}} < 2^{2^{2^{16}}} = 2^{2^{2^{2^2}}} = P_6 < P_{16}.
 \end{aligned}$$

Všechny uvedené nerovnosti jsou zřejmé. Zbývá už jen dokončit přeměnu šestice $(0, 0, 0, P_{16}, 0, 0)$ na šestici $(0, 0, 0, 0, 0, A)$. K tomu stačí mnohokrát použít na čtvrtou schránku druhou operaci, přičemž budeme stále „měnit“ obsahy prázdné páté a šesté schránky, takže se kromě snižování počtu mincí ve čtvrté schránce nebude nic dít. Budeme to dělat až do okamžiku, kdy dostaneme šestici $(0, 0, 0, A/4, 0, 0)$ (zřejmě číslo A je dělitelné čtyřmi a $A/4 < A < P_{16}$, takže takovouto šestici lze opravdu dostat). Nakonec už jen opakovaně použijeme první operaci nejdříve na čtvrtou a poté na pátou schránku, až dostaneme

$$(0, 0, 0, A/4, 0, 0) \Rightarrow (0, 0, 0, 0, A/2, 0) \Rightarrow (0, 0, 0, 0, 0, A).$$

Tím je úloha vyřešena.

6. (Podle *Martina Vodičky* z Košic.) Podle zadání pro libovolné $n > s$ platí $a_n = a_i + a_j$, přičemž $i \leq j = n - i$. Ukážeme nejprve, že lze najít dokonce takový rozklad, v němž $i \leq s$. Kdyby totiž bylo $a_n = a_{i_1} + a_{j_1}$, kde $i_1 > s$, bylo by podle zadání $a_{i_1} = a_{i_2} + a_{j_2}$, přičemž $i_2 + j_2 = i_1$, tedy $i_2 < i_1$, a navíc zřejmě $a_{j_2+j_1} \geq a_{j_2} + a_{j_1}$, protože $j_2 + j_1 > i_1 > s$. To znamená, že

$$a_n = a_{i_1} + a_{j_1} = a_{i_2} + a_{j_2} + a_{j_1} \leq a_{i_2} + a_{j_2+j_1},$$

ale protože $n = i_2 + (j_2 + j_1)$, platí $a_n \geq a_{i_2} + a_{j_2+j_1}$, tedy nutně $a_n = a_{i_2} + a_{j_2+j_1}$. Kdyby pořád ještě bylo $i_2 > s$, mohli bychom celou úvahu zopakovat a najít $i_3 < i_2$ takové, že $a_n = a_{i_3} + a_{j_3+j_2+j_1}$ atd. Protože proces „zmenšování“ nemůže probíhat donekonečna, najdeme tak index $i = i_r \leq s$ takový, že $a_n = a_{i_r} + a_{j_r+\dots+j_1}$.

Je jasné, že pokud $j > s$, $i_1, \dots, i_r \leq s$, $n = j + i_1 + \dots + i_r$, pak

$$a_n \geq a_j + a_{i_1} + \dots + a_{i_r}, \quad (1)$$

neboť

$$\begin{aligned}
 a_j + a_{i_1} &\leq a_{j+i_1}, \\
 a_{j+i_1} + a_{i_2} &\leq a_{j+i_1+i_2}, \\
 &\vdots \\
 a_{j+i_1+\dots+i_{r-1}} + a_{i_r} &\leq a_{j+i_1+\dots+i_r} = a_n.
 \end{aligned}$$

Vezměme nyní takový index $i \in \{1, \dots, s\}$, pro nějž je hodnota a_i/i maximální (jestliže je takových více, vezmeme libovolný z nich), a označme ho l . Ukážeme, že toto l má spolu s vhodným N vlastnost požadovanou zadáním úlohy.

Zapišme číslo a_n (pro libovolné $n > s$) s opakovaným využitím úvodního tvrzení ve tvaru

$$a_n = a_{i_1} + a_{j_1} = a_{i_1} + a_{i_2} + a_{j_2} = \dots = a_{i_1} + \dots + a_{i_r} + a_{j_r}, \quad (2)$$

přičemž $i_1, \dots, i_r \leq s$, $j_r > s$ a a_{j_r} už se dá rozložit na součet dvou členů posloupnosti s oběma indexy nejvýše rovnými s . (S rozkladem na součet tedy skončíme právě o jeden krok dřív, než dostaneme všechny indexy nejvýše rovné s . Připouštíme i možnost $r = 0$ neboli $j_r = n$, což by znamenalo, že už první rozklad $a_n = a_{i_1} + a_{j_1}$ splňoval $i_1 \leq j_1 \leq s$.)

Jestliže se v součtu (2) mezi hodnotami $\{i_1, \dots, i_r\}$ nalézá některý index i aspoň l -krát, nahradíme l jeho výskytů i výskyty indexu l . Dostaneme tak množinu indexů $\{i'_1, \dots, i'_{r'}\}$, přičemž zřejmě $i'_1 + \dots + i'_{r'} = i_1 + \dots + i_r$. Protože $a_l/l \geq a_i/i$, máme $i \cdot a_l \geq l \cdot a_i$, takže

$$a_n = a_{i_1} + \dots + a_{i_r} + a_{j_r} \leq a_{i'_1} + \dots + a_{i'_{r'}} + a_{j_r}.$$

Podle (1) však platí i opačná nerovnost, proto

$$a_n = a_{i'_1} + \dots + a_{i'_{r'}} + a_{j_r},$$

přičemž aspoň jeden z indexů $i'_1, \dots, i'_{r'}$ je roven l .

Samozřejmě pro dostatečně velké n se v součtu (2) nějaký index musí nacházet aspoň l -krát; stačí vzít například $n > s^2(l-1) + 2s = N$.⁵ Pro každé $n > N$ proto umíme a_n zapsat ve tvaru (po přeuspořádání indexů)

$$a_n = a_l + a_{i'_2} + \dots + a_{i'_{r'}} + a_{j_r}. \quad (3)$$

Podle (1) (jestliže n nahradíme hodnotou $n-l$) však máme

$$a_{n-l} \geq a_{i'_2} + \dots + a_{i'_{r'}} + a_{j_r},$$

odkud podle (3) plyne $a_n \leq a_l + a_{n-l}$. Ze zadání triviálně platí $a_n \geq a_l + a_{n-l}$, takže musí být $a_n = a_l + a_{n-l}$.

---

⁵ Různých indexů je jen s , zároveň $j_r \leq 2s$, a kdyby i bylo všech po $l-1$, měli bychom $n = i_1 + \dots + i_r + j_r \leq (1+2+\dots+s)(l-1) + 2s \leq s^2(l-1) + 2s < n$, což je spor.